УДК 159.964.2

В. М. Радчук
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри практичної психології
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича
А. А. Сімак
кандидат психол. наук,
асистент кафедри практичної психології
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

ЕТІОЛОГІЯ НЕСВІДОМИХ МЕХАНІЗМІВ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА З ДИСФУНКЦІОНАЛЬНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ «ГНІВОМАНА»

У статті розглядається проблема несвідомих механізмів вибору шлюбного партнера з позиції юнгіанського психоаналітичного дискурсу. Аналізується етіопатогенез феноменологічного динамічного патерну при формуванні парадигми дисфункціонального потенціалу «гнівомана». Розвивається ідея про те, що в основі латентної програми шлюбних стосунків лежить архетипове прагнення суб'єкта до воз'єднання з «Іншим». Експлікується механізм феноменологічного «зчитування» світу та стосунків власного «Я» з «Іншим», що інтеріоризується у формі комплексів, а екстрапольоване відчуття цього стає основою уявлення про світ і здійснює суттєвий вплив на вибір шлюбного партнера та майбутні стосунки.
Ключові слова: феноменологічний динамічний патерн, травма сепарації, «зчитування» світу, батьківське імаго, відчуття безсилля, пошук «Всемогутнього Іншого», дисфункціональний потенціал «гнівомана», емоційна запрограмованість.

Ідея романтичного кохання, яка лежить в основі шлюбних стосунків, містить в собі багато енергії оскільки підживлюється з глибинного та загального екзистенційного почуття сепарації, і тих благ, які ми отримуємо від сучасної цивілізації та культури, зовсім недостатньо, щоб відновити цей втрачений позачасовий зв'язок. Важливим є те, що динамічний характер шлюбних стосунків визначається первинними відносинами, які суб'єкти колись інтеріоризували і відчувають як феноменологічні та несвідомі. Саме з цих первинних феноменологічних відносин приходить відчуття глибини, руху та запрограмованості, до того ж, не усвідомлюючи цієї «внутрішньої програми», яка закладена глибоко всередині, ми можемо заподіяти шкоду близьким людям та собі. Оскільки кожен суб'єкт несе в собі глибоку екзистенційну травму («травму сепарації»), будучі міцно пов'язаним з матір'ю, в перинатальний період, він раптово відділяється від неї під час пологів, і тоді цей зв'язок переривається і вже ніколи не відновлюється повністю. Тому, глибинне прагнення до возз'єднання з матір'ю відіграє величезну роль в нашому житті та шлюбному партнерстві: воно проявляється і у вживанні наркотичних речовин, і у пошуках сурогатів цього зв'язку в мисте-

© Радчук В. М., Сімак А. А., 2012

цтві, і у втечі в романтичне кохання, у фантазії про пошук партнера, який би надав смисл життю та діяльності і задовольнив би глибинні потреби. Шок сепарації виявляється настільки сильним і викликає таке потрясіння, що слід втраченого зв'язку відбивається на нервовій системі людини і зберігається в її несвідомому [3, 228–250; 7, 123–141].

Саме тому, первинним мотивом, латентною програмою будь-яких стосунків є архетипове прагнення суб'єкта повернутися назад, «додому» і возз'єднатися з «Іншим». Щодо «Іншого», в контексті нашого дослідження, вслід за Дж. Холлісом, будемо розглядати його як відмінне від «Я», «не-Я», яке використовується по відношенню до людей однієї статі, і до гетеросексуальних стосунків. До того ж, якість шлюбних стосунків прямо залежить від того, як суб'єкт ставиться до себе, оскільки всі стосунки формуються на несвідомому рівні, то драма та психодинаміка ставлення до інших і до «Іншого», тобто трансцендентного відображають особливості індивідуальної психіки [4, 34–45; 6, 148].

Тому, перш ніж перейти до аналізу алгоритму несвідомих механізмів «вибору» шлюбного партнера, зупинимося на феноменологічному динамічному патерні при формуванні парадигми дисфункціонального потенціалу шлюбного партнера.

Оскільки, зародження свідомості стає причиною неврозу — внутрішнього розщеплення між суб'єктом та об'єктом, «Я» та «Іншим», тягар усвідомлення весь час зростає і дитині стає все складніше його нести, їй необхідно знати, що потрібно зробити, щоб перенести, спроектувати свою прив'язаність на інший об'єкт, якщо це можливо, а якщо ні — то як їй вижити. Дитина починає «зчитувати» світ, щоб розпізнати його посилання, починає розуміти, чому цей світ може її навчити і які задачі він ставить перед нею. Це «зчитування» має феноменальну природу і будується на відчуттях, а не на раціональних і когнітивних процесах [3, 35–58].

Феноменологічне «зчитування» світу створює емоційну сферу дитини, із якої поступово складається структура її особистості та формуються стратегії виживання, проте таке «зчитування» обов'язково буде неповним, обмеженим відносинами в сім'ї, без можливості усвідомлення того, що існує величезна різноманітність інших можливих моделей. Вже з самого народження дитина починає «зчитувати» безпосередні стосунки свого «Я» з «Іншим». Дитина відчуває свій зв'язок з «Іншим», або його відсутність, і екстрапольоване відчуття цього зв'язку стає основою її уявлення про світ. Таким чином, у дитини формується певна заломлююча призма, яка формується особливостями психологічної атмосфери конкретної сім'ї та культурними нашаруваннями, і крізь цю заломлюючу призму дитина дивиться на оточуючий світ, і на підставі побаченого живе в цьому світі та робить власний вибір. Дж. Холліс підкреслює, що все життя людини — це результат феноменологічного «зчитування» таких латентних посилань [2, 291; 3, 45–52; 5, 23].

Отже, відчуття зв'язку з «Іншим» відіграє ключову роль у життєдіяльності суб'єкта, тому дитина задіює інші канали «зчитування», щоб зрозуміти, що відбувається навколо. Вже у шестимісячному віці, вона не тільки

шукає точку опори у фізичній реальності, а й примірює на себе емоційну реальність «Іншого». Окрім цього діти знаходять у поведінці дорослих вказівки на те, чого можна чекати від цілого світу (напр., якщо дорослі навколо дитини відчувають тривогу, і якщо навіть вони, такі всемогутні, здатні злякатися, то дитина може зробити тільки один висновок: той світ, в який вона потрапила, представляє велику небезпеку) [3, 43; 7, 223–246].

Більш того, спостерігаючи за поведінкою дорослих по відношенню до дітей і по відношенню один до одного, дитина отримує уявлення не тільки про те, як влаштований світ, але й латентне посилання цього світу. Оскільки, образ мислення дитини відноситься до регресивного, інфантильного, який характеризується зарозумілістю та параноєю і в ньому відсутня здатність до суб'єкт-об'єктної дихотомії, дитина проектує свій страх та неосвіченість на весь світ, неправильно інтерпретує факти і приходить до висновків, заснованих на власній всемогутності, і впевненості, що причиною всіх сімейних проблем є вона сама [1, 129–138].

Окрім такого феноменологічного «зчитування» світу, яке звужує та викривляє бачення суб'єктом самого себе та оточуючих його людей, існують й інші переживання, які здійснюють суттєвий вплив на його майбутні стосунки. Великою системною травмою виявляться саме народження дитини, екстремальні випадки повсякденного життя, також, викликають різнобічні травми: травми «надлишку» та «дефіциту», емоційного поглинання або занедбаності тощо [8, 225–240].

Отже, всі причини припинення особистісного розвитку і проблем в міжособистісних відносинах зазвичай прояснюються в процесі дослідження дитячо-батьківських стосунків, які інтеріоризувалися у формі комплексів. Такі комплекси, особливо батьківське імаго (афективно заряджені образи), наповнені унікальною дискретною енергією, яка накопичувалася протягом індивідуальної історії. При активізації комплексів їх енергія досягає такого рівня, що подавляє «Его» суб'єкта і зовсім змінює його почуття реальності. Батьківські комплекси зазвичай здійснюють найбільший вплив на вибір шлюбного партнера, оскільки саме вони формують у суб'єкта первинне відчуття стосунків з оточуючими та залишаються їх базовою парадигмою. Навіть тоді як, Д. Віннікотт ввів поняття «достатньо хорошого» батька, яке дозволяє виправити батьківську поведінку, все одно основним джерелом дитячих травм є батьки, оскільки їх природа далека від досконалості, обов'язково буде впливати на дитину і залишить незабутній відбиток на її психіці. Дж. Холліс підкреслює, що саме із-за суб'єктивних викривлень при «зчитуванні» цих первинних стосунків неможливо перебільшити ступінь впливу батьківських комплексів на характер подальших стосунків [1, 142; 3, 54–82; 5, 38–47; 7, 213–220].

Таким чином, інтеріоризованим зразком цих відносин, їх серцевиною є відчуття безпорадності, безсилля. Так починається жахливий пошук, постійного, «Всемогутнього Іншого», який зцілить дитячу травму, оскільки проблема безсилля дає про себе знати протягом всього життя суб'єкта і може завести настільки далеко, що людина стане «вибирати», звісно несвідомо, для формування стосунків, також, травмованих суб'єктів [6, 208].

Тепер розглянемо феноменологічний динамічний патерн суб'єкта при дисфункціональному потенціалі «гнівомана». Характерологічні особливості партнера-гнівомана кваліфікуються як згубний недолік у шлюбних стосунках, оскільки такого партнера характеризує схильність до вибухів гніву, який часто виходить за рамки звичайного та доречного. Так, Б. Анджеліс наводить перелік симптоматичних проявів, що визначають «гнівомана»:

1) характеризується здатністю часто і сильно дратуватися з будь-якого незначного приводу;

2) характеризується нетерплячістю, лабільністю настрою, агресивними проявами, втратою контролю над собою;

3) власне роздратування та агресію, які можуть проявлятися у вербальній та фізичній формі, переносить на оточуючих;

4) характеризується здатністю до частих проявів емоційного, психологічного та фізичного насилля.

Оскільки схильність до маніакальної дратівливості та гнівливості є симптомом глибокої травмованості суб'єкта, причини того, що людина стає гнівоманом обумовлені певними ситуаціями дитинства у конфронтації з якими дитина відчуває безпорадність та сум, які вона не може аналізувати в даний момент, накопичуючи їх, тому вона тільки в дорослому віці виплескує їх у вигляді гніву та люті на шлюбних партнерів [4, 24–82; 5, 56–77; 7, 213–220; 9, 112–146].

Отже, етіопатогенез феноменологічного динамічного патерну при дисфункціональному потенціалі «гнівомана» проявляється у тому, що:

1) потенційні гнівомани в дитинстві зазнавали образливе ставлення по відношенню до себе, часто ставали жертвами психологічного, емоційного та фізичного насилля, накопичували в собі гнів, який змогли виплеснути назовні тільки у дорослому віці, коли нарешті відчули себе у безпеці;

2) в дитинстві гнівомани відчували себе нелюбимими та покинутими внаслідок розлучення батьків, або тривалої відсутності чи смерті одного з батьків, і свій накопичений дитячий гнів вони виміщають у дорослому віці на тих, кого люблять, з ким вступають у шлюбні стосунки;

3) в дитинстві гнівомани гостро відчували своє безсилля (у них були батьки-алкоголіки, яких вони не могли врятувати; вони безпорадно спостерігали, як один з батьків знущається над іншим; їм ніколи не дозволялося виражати власні почуття) і тільки в дорослому віці, вони можуть компенсувати це відчуття безсилля, пригнічуючи інших власним гнівом [3, 213–220; 7, 112–146].

Розглянувши етіопатогенез феноменологічного динамічного патерну суб'єкта при дисфункціональному потенціалі «гнівомана» треба зупинитися на несвідомих механізмах вибору такого партнера для шлюбних стосунків. Отже, в основі вибору шлюбного партнера «гнівомана» лежить підсвідома емоційна запрограмованість людини, яка змушує її, з низки причин, «вибирати» саме такого партнера. До цих причин належать, по-перше, те, що хтось з батьків особи, яка «вибирає» собі у партнери «гнівомана», або вони обидва були вкрай дратівливими, і з дитинства у неї в свідомості

гнів та любов тісно переплітаються; якщо людина росте в такій сім'ї і подібні симптоми стають для неї звичним видовищем, то у неї формується надзвичайно високий рівень терпимості до дратівливої поведінки батьків, а оскільки дома це було «нормою», то емоційна запрограмованість ніби змушує людину вважати «гнівається — значить, любить». З тих, з ким в дитинстві поводилися грубо та жорстоко, часто виростають дружини які зазнають фізичного насилля або забиті чоловіки, вони ж можуть ставати і «домашніми тиранами».

По-друге, у особи, яка «вибирає» партнера-гнівомана, дуже низька самооцінка, що і робить її легкою здобиччю агресивного та дратівливого партнера, оскільки така людина не звикла гідно себе цінувати і живе із сильним відчуттям власного безсилля.

По-третє, таким особам важко виражати власний гнів, тому в якості шлюбних партнерів, вони часто притягають саме протилежності, щоб компенсувати незбалансованість власної особистості. Внаслідок цього, жінка, яка нездатна розсердитися або виразити незгоду, може притягти надзвичайно гнівливого чоловіка. Окрім цього, «гнівоман» може виражати ті емоції, які подавляє в собі його партнерка, коли вона заглушує або відкидає власні гнівні емоції, то партнер-гнівоман ніби їх підхоплює, і вони підкріплюють накопичений ним гнів [3, 126–137; 4, 24–82; 5, 56–77; 7, 213–220].

Все сказане дає змогу зробити висновок про те, що феноменологічне «зчитування» світу та стосунків власного «Я» з «Іншим», батьківське імаго, що інтеріоризувалися у формі комплексів та екстрапольоване відчуття цього зв'язку з «Іншим», або його відсутність, стає основою уявлення про світ, заломлюючою призмою, здійснюючи суттєвий вплив на несвідомий «вибір» шлюбного партнера та майбутні стосунки, оскільки саме вони формують у суб'єкта первинне відчуття стосунків з оточуючими та залишаються його базовою парадигмою.

Список літератури

1. Аллан Дж. Ландшафт детской души. Психоаналитическое консультирование в школах и клиниках / под общей ред. В. В. Зеленского. — СПб.; Минск : Диалог — Лотаць, 1997. — 287 с.
2. Лейбин В. М. Словарь-справочник по психоанализу / В. М. Лейбин. — СПб. : Питер, 2001. — 688 с.
3. Малер М. Психологическое рождение человеческого младенца: Симбиоз и индивидуация / М. С. Малер, Ф. Пайн, А. Бергман ; пер. с англ. Е. А. Шандрова, Е. А. Перова. — М. : Когито-Центр, 2011. — 413 с. (Библиотека психоанализа).
4. Холлис Дж. Грезы об Эдеме: В поисках доброго волшебника / Дж. Холлис ; пер. с англ. В. В. Мершавки ; под ред. В. И. Белопольского. — М. : Когито-Центр, 2011. — 222 с. (Юнгианская психология).
5. Холлис Дж. Душевные омуты: Возвращение к жизни после тяжелых потрясений / Дж. Холлис ; пер. с англ. В. В. Мершавки. — 3-е стереотип. изд. — М. : Когито-Центр, 2010. — 192 с. (Юнгианская психология).
6. Холлис Дж. Перевал в середине пути: Как преодолеть кризис среднего возраста и найти новый смысл жизни / Дж. Холлис ; пер. с англ. В. И. Белопольского, В. В. Мершавки. — М. : Когито-Центр, 2011. — 208 с. (Юнгианская психология).

7. Шарфф Д. Терапия пар в теории объектных отношений / Д. Э. Шарфф, Дж. С. Шарфф ; пер. с англ. А. М. Боковиков, Л. Б. Сумм. — М. : Когито-Центр, 2008. — 384 с. (Библиотека психоанализа).
8. Юнг К. Г. Избранные труды по аналитической психологии. Психологические типы / К. Г. Юнг. — М., 1929. — 359 с.
9. Юнг К. Г. Феномен духа в искусстве и науке / К. Г. Юнг. — М. : Ренессанс, 1992. — 295 с.

В. Н. Радчук
кандидат психол. наук, доцент,
заведующая кафедрой практической психологии
Черновицкого национального университета им. Ю. Федьковича
А. А. Симак
кандидат психол. наук,
ассистент кафедры практической психологии
Черновицкого национального университета им. Ю. Федьковича

ЭТИОЛОГИЯ БЕССОЗНАТЕЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ВЫБОРА БРАЧНОГО ПАРТНЕРА С ДИСФУНКЦИОНАЛЬНЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ «ГНЕВОМАНА»

Резюме

В статье рассматривается проблема бессознательных механизмов выбора брачного партнера с позиции юнгианского психоаналитического дискурса. Анализируется этиопатогенез феноменологического динамического паттерна при формировании парадигмы дисфункционального потенциала «гневомана». Развивается идея о том, что в основе латентной программы брачных отношений лежит архетипическое стремление субъекта к воссоединению с «Другим». Эксплицируется механизм феноменологического «считывания» мира и отношений собственного «Я» с «Другим», что интериоризуется в форме комплексов, а экстраполированное ощущение этого становится основой представления о мире и оказывает существенное влияние на выбор брачного партнера и будущие отношения.

Ключевые слова: феноменологический динамический паттерн, травма сепарации, «считывания» мира, родительское имаго, ощущение бессилия, поиск «Всемогущего Другого», дисфункциональный потенциал «гневомана», эмоциональная запрограммированность.

V. Radchuk
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Head ofthe Applied Psychology Chair.
Yurij Fedkovich Chernivtsi National University.
A. Simak
Candidate of Psychological Sciences, stork. Lekturer of Applied Psychology chain. Yurij Fedkovich Chernivtsi National University

ETIOLOGY UNCONSCIOUS MECHANISMS CHOICE MARRIAGE PARTNERS FROM DYSFUNCTIONAL POTENTIAL «ANGERMAN»

Summary

The paper deals with the problem of unconsciousmechanismsof choice of marriage partner from the positions of young psychoanalytic discourse. There is analized etiopathogenesis of phenomenologicaldynamicpattern information of theparadigm ofdisfunctionalpotential of «anger-maniac». The ideathat the basis oflatentmaritalrelationsprogramis in an archetypicaldesire of the subjectto thereunionwith the «Other». There is explicated isbeing developed mechanism of phenomenological»reading» out the worldand therelationshipsof the proper the «I» with the «Other» that is interiorized in the form of complexes, and the extrapolatedfeeling of it becomes the basis forunderstandingthe worldandit influences significantly on thechoiceof marriagepartnerand future relationships

Key words: phenomenological dynamic pattern, traumaof separation, «reading» out the world, paternalimago, a sense of powerlessness, search «Almighty Other», disfunctionalpotential of «anger-maniac», «emotional programicy».